

• Як не любити зими сніжно-синьої на Україні моїй, саду старого в пухнастому інеї, сивих веселих завій! (М. Рильський).

IV. Створення власного висловлювання.

Опишіть зовнішність та характер свого товариша (товаришки), використовуючи складні прикметники.

Описаний вище комплексний підхід до аналізу словотвірного процесу на заняттях з української мови є однією з найважливіших передумов засвоєння студентами лінгвістичних знань як системних. Пошук оптимальних шляхів презентації матеріалу зі словотвору призводить до висновку про необхідність уведення в практику викладання мови поглядів і методів сучасної словотвірної теорії, що сприятимуть подоланню ізоляції у вивченні мови як функціональної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет, 1998. – 189 с.
2. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н. Ф. Клименко. – К.: Наукова думка, 1984. – 251 с.
3. Любар О., Розвиток вищої педагогічної освіти України в ХХІ столітті: концепція / О. Любар, Д. Федоренко // Рідна школа. – 1994. – № 8. – С. 76.
4. Невідомська Л. М. Деривація та її основні види / Л. М. Невідомська // Українознавчі студії: науково-теоретичний журнал Інституту українознавства Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. – 1999. – № 1. – С. 26–39.
5. Сахарний Л. В. Структура слова – универба и контекст / Л. В. Сахарний // Словообразовательные и семантико-семантические процессы в языке. – Пермь: Изд-во Перм. гос. ун-та, 1977. – 156 с.
6. Сучасна українська літературна мова: програма для студентів спеціальності 2102 / уклад. А. А. Грищенко, П. С. Дудик. – К.: РНМК Міністерства УРСР, 1988. – 35 с.

УДК 372.881.111.1'342

М. В. БРОДА

ОСОБАИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДРАМАТИЗАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ФОНЕТИКИ АНГАЙСЬКОЇ МОВИ

Проаналізовано особливості застосування драматизації у вивченні студентами фонетики англійської мови, що сприяє кращому її оволодінню та реалізації на практиці комунікативного підходу до вивчення мови. Виявлено, що застосування технік драматизації підвищує мотивацію студентів до досконалого оволодіння фонологічною компетенцією, забезпечує позитивний психологічний клімат, створює умови для самоусвідомлення та самореалізації студентів, їхнього соціокультурного розвитку, втілює ідеї системності та інтегрованості навчання.

Ключові слова: драматизація, фонетика англійської мови, комунікативний підхід, фонологічна компетенція студентів.

М. В. БРОДА

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ДРАМАТИЗАЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ФОНЕТИКИ АНГАЙСКОГО ЯЗЫКА

Проанализированы особенности применения драматизации в изучении студентами фонетики английского языка, которое способствует лучшему ее овладению и реализации на практике коммуникативного подхода к изучению языка. Выявлено, что применение техник драматизации повышает мотивацию студентов к совершенному овладению фонологической компетенцией, обеспечивает позитивный психологический климат, создает условия для самоосознания и самореализации студентов, их социокультурного развития, воплощает идеи системности и интегрированности обучения.

Ключевые слова: драматизация, фонетика английского языка, коммуникативный подход, фонологическая компетенция студентов.

PECULIARITIES OF THE USE OF DRAMA TECHNIQUES IN LEARNING ENGLISH PHONETICS

The article analyses peculiarities of the use of dramatization in learning English phonetics that facilitates better learning and realization of the communicative approach to language acquisition. It is discovered that the use of drama techniques raises students' motivation for perfect phonological competence, creates a positive psychological environment, and develops self-esteem and self-realization of the students, their socio-cultural elaboration, embodies the ideas of the system approach and integrity of education.

Keywords: drama techniques, English phonetics, communicative approach, students' phonological competence.

Соціальне замовлення в освіті спрямоване на забезпечення процесу якісного формування професіонала, його загалом розвитку, зростання освітнього рівня, професійної мобільності. Модернізація вищої школи України та інтенсифікація співпраці у різних сферах діяльності сприяють утвердженню доброї практичної підготовки, передбачають успішне забезпечення демократизації навчання у вищих навчальних закладах, формування свідомих громадян суспільства.

Уся діяльність студентів має бути спрямована на забезпечення розвитку, вдосконалення і самореалізацію. Забезпечуючи успішну навчальну діяльність за допомогою демократичних форм, методів, педагог повинен допомогти студентові, навіть у творчій роботі, спонукаючи до роздумів, пошуку аргументів чи доведень, сприяючи розвитку мислення. Демократизація навчальної діяльності означає успішну організацію кожного з її компонентів: ставити перспективні цілі та коректувати їх залежно від обставин, визначати відповідні завдання, забезпечувати реальне виконання дій та операцій, стимулювати емоційно-вольове ставлення до діяльності, здійснювати облік, контроль за певними діями тощо, також зменшення частки інформації і нарощування творчої діяльності, що сприяє забезпеченню розвивального і виховного навчання.

Оскільки мова розглядається як засіб спілкування та вивчається через особисту діяльність студентів, вони є головними, автономними суб'єктами навчання, які володіють когнітивними (пізнавальними) стратегіями, прийомами засвоєння мови й іншомовного спілкування та відповідають за свої успіхи і невдачі. Навчання видів мовленнєвої діяльності відбувається інтегровано. Тому типовими завданнями є заповнення інформаційних прогалів, вирішення проблем, рольова гра, стимуляція тощо. Усе це зумовлює посилену увагу до проблеми використання драматизації у вивченні фонетики англійської мови.

У методиці іноземної мови сформувався драматико-педагогічний метод, повністю орієнтований на дію, основним лозунгом якого є: вчитися мови головою, серцем, руками і ногами. Головна ідея методу – запозичити у професійних акторів, як вживатися в ситуацію, чітко вимовляти звуки, подавати сигнали за допомогою жестів та міміки [2, 301–302].

Застосування драматизації у вивченні фонетики іноземної мови є реалізацією комунікативного підходу до навчання мови. Адже в драмі найкраще моделюється мовленнєва ситуація. Процес комунікації найповніше набирає предметного характеру. Мова використовується лише як засіб спілкування.

У методиці іноземних мов досліджувалися різні аспекти застосування комунікативного підходу до вивчення мови, зокрема застосування драматизації для навчання говоріння студентів (О. Дацків [1] та ін.), новітні підходи до оволодіння фонологічною компетенцією (С. Ніколаєва [2], Е. Браун [3], М. Врембель [10] та ін.) та окремі шляхи застосування технологій драматизації для оволодіння фонетикою англійської мови як іноземної (Г. Каркін [5], Ч. Вессельс [9]). Проте цілісного дослідження особливостей та умов застосування драматизації у вивченні студентами фонетики англійської мови (у світлі реалізації комунікативного підходу до вивчення мови) нема, що й зумовлює тему статті.

Мета статті – проаналізувати особливості застосування драматизації у вивченні студентами фонетики англійської мови, що є реалізацією комунікативного підходу до її викладання.

Методика навчання мовлення сьогодні бере за основу комунікативний підхід до вивчення іноземної мови. Акцент робиться при цьому на загальне розуміння. Щодо навчання фонетики, то види діяльності виходять за рамки традиційних завдань на повторення, розпізнання, опису органів мовлення та навчання транскрипції. Точне відтворення вимови звуків та інтонації без зв'язку з функціональним наповненням недостатньо для успішного навчання мови [6, с. 29]. Тому все частіше наголошується на важливості застосування комунікативних завдань на розвиток плинності мовлення, а не тільки на точність. Такі вправи застосовуються переважно на початку заняття як вправи на розігрів.

У методиці іноземних мов під драматизацію розуміють усі види відтворення ролей в особах – від драматичних ігор (рольові ігри із драматичним компонентом) до імпровізації та представлення готової вистави. Драматизація є процесом, а не результатом навчання, тобто використовується для оволодіння іншомовною компетентністю.

Розмовляти, спілкуватися означає певною мірою грати роль, що залежить від різних обставин та комунікантів. У підготовці будь-якої п'єси студенти вивчають не тільки текст, а й жести та міміку, що його супроводжують, і становить загальну закономірність. Тому застосування паралінгвістичних засобів неминуха. А це, відповідно, ставить студента у конкретну, наближену до реального спілкування ситуацію. Тому студенти радо обирають певні ролі та поринають у «реальне» спілкування. Крім того, практика доводить, що протягом загальних репетицій студенти повторюють не тільки текст своєї ролі, а й без зайвих зусиль запам'ятовують роль своїх партнерів, а часто і весь текст п'єси.

Щоб досягнути автентичної вимови, студенти повинні знати про особливості висоти голосу носіїв мови, що вивчається, ступінь напруження м'язів органів мовлення і відповідно коригувати власну вимову. Для цього пропонуються наступні техніки:

- говорити, тримаючи невеликий предмет між губами (наприклад, ковпачок від ручки), що позначає невеликий ступінь відкритості англійський звуків;
- робити дихальні вправи, щоб досягнути розслабленості у голосі при відтворення відповідних звуків;
- перебільшувати довготу відкритих звуків і дифтонгів;
- практикувати ритмічні речення зі звуками t, d, n для того, щоб затренувати вимову, коли кінець язика доторкається до альвеол.

Сьогодні зростає інтерес до технік драми у постановці правильної вимови. Ці техніки включають вправи на певну підготовку органів мовлення до тренування, модуляцію голосу, розширяючи рамки висоти голосу, релаксацію та дихальні вправи. Вправи на релаксацію передбачають прийняття певної позиції органів мовлення, переважно напруження та розслаблення м'язів обличчя, наприклад, посміхнутися наскільки можна широко, а тоді розслабити м'язи. Головна мета цих вправ – розігріти артикуляційні органи для наступних тренувань. Широко застосовуються при цьому скоромовки, що також сприяє розвитку чіткості мовлення.

Педагоги Ч. Вессельс та К. Лоренс розробили систему вправ для навчання фонетики іноземної мови із застосуванням технік драми. Вони запевняють, що правильна вимова залежить навіть від правильної постави, тому вони пропонують спочатку вправи на релаксацію, щоб позбутися напруження всього тіла та прийняття правильної постави, розігрів та розслаблення м'язів обличчя для наступного тренування. Прикладом вправи на дихання може бути вдих повітря та затримка його на три секунди і видих. Вправа на резонанс: вдихнути повітря та видихнути, вимовляючи довгий голосний звук або чергування приголосного та голосних (наприклад, aaah, oooh, eeee, mmmaaaa, mmmoooo, mmmuuu).

Далі можуть застосовуватися напівавтоматизовані вправи на чергування фонем (lee lay la low, pin pir pin pir, thick tin thick tin). Вправи на контроль висоти голосу та швидкості мовлення передбачають вимову словосполучень чи навіть цілих уривків тексту з наростаючою чи спадаючою гучністю, висотою голосу (наприклад, I can make my voice go really high/low, вимовляючи з поступово зростаючою чи спадною інтонацією). Вправи на контроль тону включають відтворення міні-діалогів, висловлюючи різноманітні емоції (здивування, злість, ввічливість, задоволення тощо) створенням певного тону (м'якого чи різкого, приглушеного і т.ін.) (наприклад, «Let's go for a walk.» – «OK.») [9].

Для навчання правильної вимови дуже важливе значення має імітація зразка носія мови. Для цього пропонується різні види імітації: повторювання діалога-зразка із залучення лише міміки; відтворення зразка мовлення одночасно з мовцем з імітацією його жестів та виразів обличчя; повторювання без жестів; відтворення зразка тихо, як відлуння [6, с. 309–310].

Інші техніки драматизації – такі, як розігрування діалогів чи сцен із п'єси, залучають емоції, а змістове наповнення цих діалогів сприяє підвищенню комунікативної компетенції і зростанню впевненості у собі, емпатії тощо. У таких діалогах спеціалісти відзначають значний успіх студентів в оволодінні інтонаційними особливостями мовлення.

Емоційні фактори дуже значні у вивченні фонетики, на чому особливо наголошує А. Браун. Найбільше це пов'язано із самоусвідомленням студентів, самосприйняттям та рівнем самовпевненості. Тому вчені вказують на необхідність емоційного компонента у навчанні фонетики, на протиположності існуванню лише інтелектуального. Надзвичайно важливою у реалізації інноваційних технологій вивчення фонетики іноземної мови постає умова створення сприятливого психологічного клімату. Сучасні дослідження цієї проблеми показують, що сприймання інформації найкраще відбувається на емоційно спокійному фоні, коли людина фізично розслаблена, хоча розумово активна [3, с. 86–87].

Застосування технік драматизації є ефективним способом зменшення напруження у фонетичній практиці. Завдяки йому студенти стають експресивнішими, у них з'являється більше бажання практикувати вимову звуків чи експериментувати з інтонаційними зразками. Прикладом може бути виконання ролі мовця британського чи американського походження із сильним акцентом, що вимагає перевтілення в зовсім іншу людину з відтворенням звукових особливостей того чи іншого варіанта мови [10].

Педагоги виділяють послідовні кроки реалізації методики драматизації, першим з яких є відбір коротких п'єс, які можна швидко прочитати та зрозуміти. П'єси повинні бути 10–15 хв., містити лексику, зрозумілу для студентів, і мати культурне та соціальне значення, яке більшість студентів могла б осягнути і мати стимул для обговорення головних питань.

Студенти мають опрацювати усі фонемні, а також знати принципи наголосу та інтонації, щоб будувати нові навички вимови англійської мови – тренувати діапазон та висоту голосу, інтонацію [7].

Далі студенти читають текст кількох п'єс, трепують інтонацію, і цим визначають основне їхнє значення. Водночас вони мають можливість дискутувати щодо головних героїв та ключових питань п'єси, користуючись мовою, яку вивчають. Це і процес вибору ролі, а психологічно – перевтілення, що якимось задовольняє певну потребу виконавця цієї ролі. Наприклад, сором'язливий студент чи інтроверт може вибрати роль екстраверта неповороткого, невихованого чи благородного. Зазвичай, зазначає Г. Каркін, студенти вибирають ті ролі, які потрібні їм для розвитку. Тому такою необхідною є умова надання вільного вибору ролей. Це ще й служить мотивацією участі у п'єсі [5, с. 58].

Після того, як студенти прочитали усі п'єси, вони вибирають ту, яку б хотіли драматизувати та розподіляють ролі. Відповідно до цього формуються групи з 3–4 осіб та далі обговорюються завдання п'єси та кожної ролі. Тренується інтонація, за необхідності викладач виправляє вимову звуків, наголос і тощо.

Наступним кроком є побудова внутрішнього монологу – думок своїх героїв, коли вони діють у п'єсі, тобто студенти записують думки героя тоді, коли він говорить (думки і його слова можуть відрізнятися). Далі студенти заучують слова своїх ролей, практикуючи інтонацію, що зумовлена намірами героїв, та приєднують рухи відповідно до імпульсів, що дають наміри героїв.

Початковим пунктом використання драми у навчанні фонетики є читання п'єси, що дає можливість пригадати загальні правила наголосу та інтонації. Під час читання діалогів студенти можуть з'ясувати фонетичні труднощі та змодельовати правильну артикуляцію.

Оскільки часте повторювання інтонаційних зразків та виправлення помилок вимови звуків чи інтонації – процес нудний, то читаючи діалоги перед розігруванням сценок робить цей процес вмотивованим, бо чіткість та правильність вимови для точного передання значення сказаного – головна мета драматизації. Студенти фокусуються на двох завданнях: використанні інтонації, що найкраще передає значення, та правильному розташуванні органів мовлення для чіткості звука, яке передасть це значення. Виправлення помилок немипуче супроводжує процес розучування ролей акторами.

Студенти також вчать висловлювати емоції та настрої засобами драми, через зміни в інтонації, наголосі та швидкості мовлення, передавати ледь помітне значення, водночас стараючись, щоб мовлення звучало природно.

Важливою умовою успішного оволодіння практикою англійської мови у ВНЗ є орієнтація на духовно-емоційну сферу у структурі особистості, що створює можливості для індивідуалізації та диференціації її змісту і зосередження на перспективних інтересах студента. Орієнтація майбутніх студентів на любов і повагу до людей, що стають основою практикування діалогів, життєвих ситуацій, долавання конфліктів забезпечують як перебудову змісту навчальної діяльності, так і вдосконалення практичних операцій, що загалом означають якісні модернізаційні процеси у вищій освіті.

Виконання ролей презентує педагогіку дії. Засобами дії студенти вчать вміло висловлюватися через мовлення та паралінгвістичні засоби: інтонацію, висоту голосу, наголос, жести та рухи. Гра допомагає учасникам навчально-виховного процесу не тільки більше розуміти мову та культуру, а й себе.

Зміст діалогів має великий потенціал щодо забезпечення соціокультурного розвитку студентів, оскільки може забезпечити формування уявлень про звичаї, традиції та реалії країни, мова якої вивчається, про особливості мовленнєвого етикету та немовленнєвої (міміка, жести) поведінки носіїв мови, способу життя й національного менталітету, ознайомлення з основним культурним національним набутком, вчить будувати взаємини між людьми на основі взаємоповаги, толерантності, пошуку компромісу та ін.

Отже, застосування драматизації у вивченні фонетики англійської мови сприяє кращому її оволодінню, реалізуючи на практиці комунікативний підхід до вивчення мови, підвищує мотивацію студентів до досконалого оволодіння фонетичною компетенцією, забезпечує позитивний психологічний клімат, створює умови для самоусвідомлення та самореалізації учасників навчально-виховного процесу, їхнього соціокультурного розвитку, втілює ідеї системності та інтегрованості навчання.

Подальшого дослідження потребують ситуації та умови застосування технологій драматизації у дистанційній, заочній формах навчання та під час вивчення окремих змістових модулів фонетики англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дацків О. Психолого-педагогічні та методичні передумови застосування драматизації для формування вмінь говоріння у майбутніх учителів іноземних мов / О. Дацків // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія. Вип. 16. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2009. – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vknlu/Ptp/2009_16/11.pdf
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підр. для студентів вищих закладів освіти / кол. авторів під кер. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Approaches to pronunciation teaching / Ed. A. Brown. – Hemel Hempstead: Prentice Hall International, 1995. – 105 p.
4. Ashby M. Innovations in practical phonetics teaching and learning / M. Ashby, M. Figueroa-Clark. – Online: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.112.9057&rep=rep1&type=pdf>
5. Carkin G. Drama for pronunciation / G. Carkin // Essential Teacher: ET Volume 1: ET 1.5. – December. – 2004. – P. 58
6. Celce-Murcia M. Teaching pronunciation: A reference for teachers of English to speakers of other languages / M. Celce-Murcia, D. Brinton, J. Goodwin. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 435 p.
7. Skinner E. Speak with distinction / E. Skinner, L. Mansell. – New-York: Applause Theatre Book Publishers. – 1990. – 406 p.
8. Via Richard A. English through drama / A. Via Richard // The art of TESOL: Selected Articles from the English Teaching Forum (Part 1) / Ed. Anne Covel. – Newton: Tower Press, 1975. – P. 158–162.
9. Wessels C. Using drama voice techniques in the teaching of pronunciation / C. Wessels, K. Lawrence // Approaches to pronunciation teaching / Ed. A. Brown. – Hemel Hempstead: Prentice Hall International, 1995. – P. 29–37.
10. Wrembel M. Innovative approaches to the teaching of practical phonetics / M. Wrembel. – Online: <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/johnm/ptlc2001/pdf/wrembel.pdf>